

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

Krzyż przydrożny
usytuowany na ul. św. Floriana w Młodowie
/ gmina wiejska Lubaczów /

Autor programu prac konserwatorskich i

WOJEWÓDZKI
URZĄD OCHRONY ZABYTEKÓW restauratorskich:
z/s w Przemyśle
UZGODNIONO

mgr Barbara Woch

DNIA 02.01.2023

Opaka 2022

pismem IRN-1.5144.84.2022.
2023.140

Podkarpacki Wojewódzki
Konserwator Zabytków

Beata Kot

ARTEMIS
Konserwacja Dziej Sztuki
mgr Barbara Woch
Opaka 111A, 37-600 Lubaczów
NIP 7931270774, REGON 387839820
tel. 607803930

1. KARTA IDENTYFIKACYJNA

A. DANE PRZED KONSERWACJĄ

RODZAJ:

Krzyż przydrożny

MIEJSCE PRZECHOWYWANIA/LOKALIZACJA:

ul. Św. Floriana w Młodowie, gmina Wiejska Lubaczów, powiat lubaczowski

WŁAŚCICIEL:

Gmina Lubaczów

NUMER INWENTARYZACYJNY:

Wpis do gminnej ewidencji / gmina Wiejska Lubaczów /zabytków pod nr 131/1547

TECHNIKA

Techniki kamieniarskie, rzeźbiarskie

WCZEŚNIEJSZE KONSERWACJE:

Brak danych

WCZEŚNIEJSZE DOKUMENTACJE:

Brak danych

WYMIARY

Podstawa: 72 x 60, wys. 25

Cokół: wys. 48 cm, x 38 cm, wys. 103

Krzyż: wys. 100 cm, obwód ok. 53 cm, dł. ramion: 48

B. DANE O KONSERWACJI

INWESTOR:

Gmina Lubaczów

ul. Jasna 1

37-600 Lubaczów

ZLECENIODAWCA:

Gmina Lubaczów

ul. Jasna 1

37-600 Lubaczów

AUTOR PROGRAMU PRAC:

Artemis. Konserwacja Dziej Sztuki, mgr Barbara Woch, Opaka 111A, 37-600 Lubaczów

3. ZAGADNIENIA HISTORYCZNE

Młodów, miejscowość położona w powiecie lubaczowskim na terenie gminy wiejskiej Lubaczów.

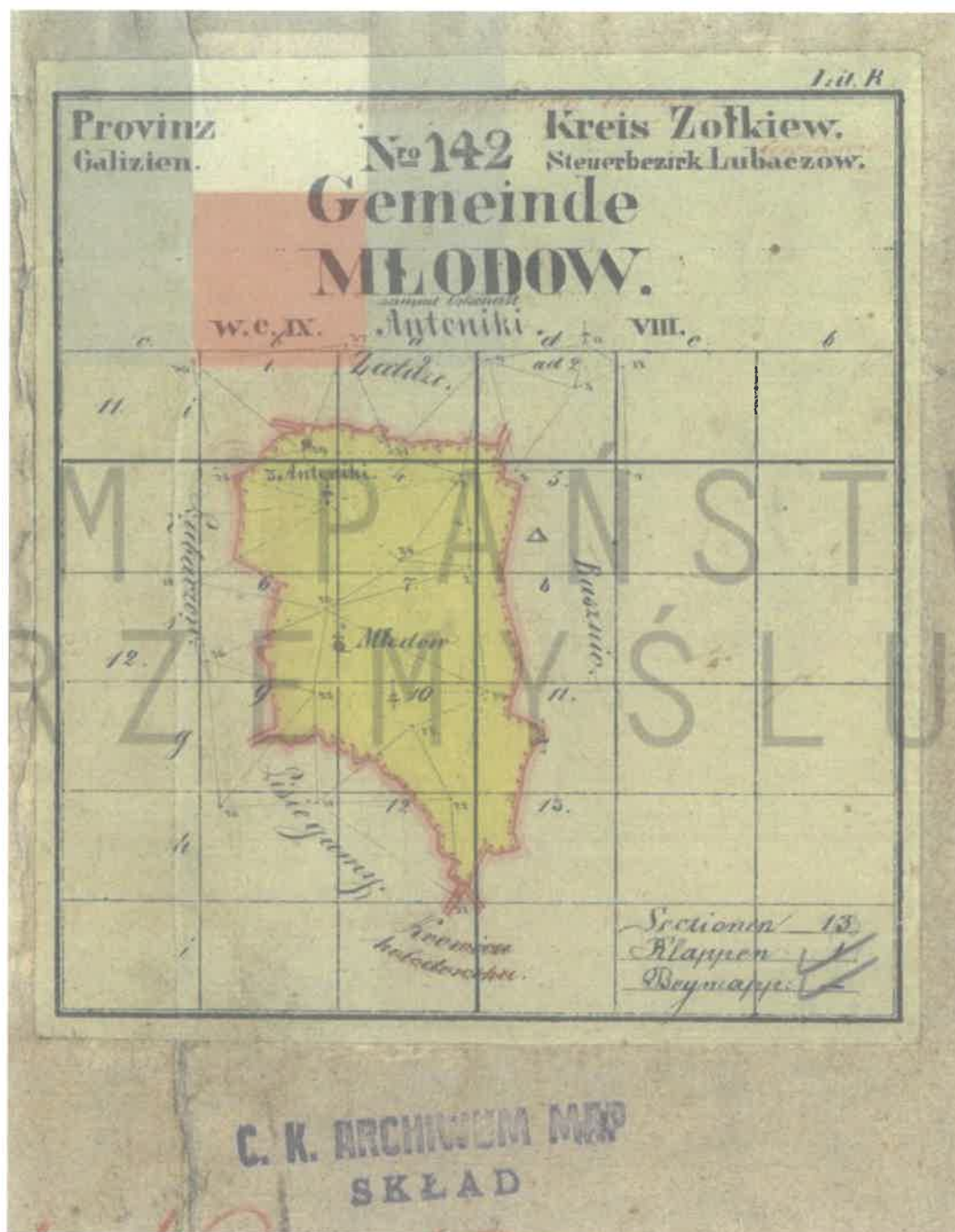
Początki wsi sięgają czasów staropolskich, kiedy to wieś wchodziła w skład dóbr królewskich starostwa lubaczowskiego. Wieś wymieniona w akcie lokacyjnym Lubaczowa z 1376 roku.

Rozwój osadnictwa datowany jest na przełom XVI i XVII wieku, kiedy to dzięki przywilejom księcia Aleksandra Michała Lubomirskiego osiedliły się tam rodziny drobnej szlachty Antoników i Kornagów. Od nazwisk osadników powstały przysiółki Antoniki i Kornagi.

Lustracja woj. bełskiego z 1765 roku odnotowuje wieś Młodów „, starostwo lub. to jest miast 3: Lubaczów, Płazów, Potylicz z wsiami Kobylnica Ruska i Wołoska, Wulka Ostrowiecka, Młodow, Basznia, Rdruż, Dziewiecież....”.

W okresie zaborów, po śmierci starosty Jerzego Mniszcha, starostwo lubaczowskie, w tym Młodów przejęte zostało przez rząd austriacki. Na terenie osady powstała kolonia niemiecka o nazwie Burgau, w skład której wchodziło 6 rodzin / 36 osób /.

Rząd austriacki w latach 1817 i 1818 sprzedał wszystkie dobra starostwa lubaczowskiego, w tym wsie Młodów, Mokrzyce i Lisie jamy, Dąbrowę z Rudą Szczutkowską i Opakę, Ostrowiec, Felsendorf, Burgau i wójtostwo lubaczowskie. Właścicielem dóbr lubaczowskich został Freidelf Brunicki i odstąpił Pawłowskiemu za 85 100 zł. Już w 1855 roku właścicielem Młodowa był Antoni Brener.

Archiwum Państwowe w Przemyślu, Mapa wsi Młodów z miejscowością Antoniki i kolonią Burgau w Galicji w obwodzie żółkiewskim, 1854 r.

<http://www.skany.przemysl.ap.gov.pl/show.php?zesp=126&cd=0&ser=0&syg=1069M>

dostęp 11.09.2022r.

W okresie międzywojennym miejscowość zamieszkiwało ok. 1200 mieszkańców, / 633 rzymskokatolików, 609 grekokatolików /. W 1939 roku zmieniono nazwę osady Burgau na Karolówka.

W okresie powojennym miejscowość należała administracyjnie kolejno do gromady Lubaczów, Młodów i Lisie Jamy , natomiast os 1973 do gminy wiejskiej Lubaczów.

Bibliografia

1. Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, tom V, str. 371
2. Archiwum Państwowe w Przemyślu, Mapa wsi Młodów z miejscowością Antoniki i kolonią Burgau w Galicji w obwodzie żółkiewskim, 1854 r.
<http://www.skany.przemysl.ap.gov.pl/show.php?zesp=126&cd=0&ser=0&syg=1069M>
dostęp 11.09.2022r.

2. OPIS, ANALIZA FORMY, FUNKCJI I TREŚCI

Krzyż przydrożny usytuowany przy ul. Św. Floriana w Młodowie, po jej stronie południowej w pobliżu sklepu wiejskiego. Krzyż wykuty w kamieniu, zapewne w bruśnieńskim ośrodku kamieniarskim, otoczony drewnianym płotem / współczesny/.

Krzyż złożony z podstawy / plinty / oraz dwustopniowego cokołu zwieńczonego krzyżem.

Podstawa / plinta / niska, wykonana z jednego bloku kamienia.

Cokół dwustopniowy, w dolnej partii niższy, przechodzi uskokowo w wyższy, smuklejszy.

Ścianki boczne w miejscu uskoku z dekoracją fasetową. Na części frontowej dolnej partii cokołu, nisza na inskrypcję.

W części górnej cokołu, na ścianie frontowej nisza z płaskorzeźbą ukazującą postać okrytą płaszczem.

Na cokole ustawiony krzyż z opracowaniem rzeźbiarskim sugerującym pień drzewa, zapewne dębu. / *Dąb uważany za drzewo święte poświęcone Maryi i Chrystusowi. symbolizuje również nieśmiertelność. Odlamane ramiona dębu symbolizują śmierć mężczyzny, w tym przypadku zapewne Jezusa Chrystusa /.*

Przez skrzyżowanie ramion dekoracja rzeźbiarska w formie ciernistej korony symbolizującej Mękę Chrystusa.

3. STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ

Stan zachowania bardzo zły wynikający z wielu czynników, z których najważniejszym jest rodzaj materiału oraz sposób konstrukcji krzyża jak również wieloletnia ekspozycja zewnętrzną i narażenie na zmienne warunki atmosferyczne.

Krzyż wykonany z wapienia, posadowiony zapewne został na kamiennym gruzie, co w konsekwencji spowodowało zagłębienie się podstawy pod powierzchnię gruntu oraz zawilgocenie całości konstrukcji. Brak izolacji od podłoża powodował podciąganie kapilarne i utrzymujące się zawilgocenie kamienia powodujące, szczególnie w okresie minusowych temperatur, destrukcję kamienia.

Powierzchnia założenia pokryta wieloma warstwami malarskimi, które zakrywają detal opracowania rzeźbiarskiego wpływając negatywnie na odbiór estetyczny całości. Warstwy malarskie uniemożliwiają również ostateczne określenie stanu zachowania powierzchni kamienia.

Pod warstwami malarskimi widoczne nawarstwienia biologiczne / mchy, porosty /, które dodatkowo powodują utrzymywanie się zawilgocenia kamienia.

Bazując na widocznych elementach konstrukcji, stwierdzono, że powierzchnia kamienia osłabiona, z licznymi ubytkami, rozwarstwieniami, w wielu miejscach spudrowana. Cokół z pęknięciem pionowym na całej jego wysokości tworzącym prześwit, do którego przedostają się opady atmosferyczne, co powoduje degradację kamienia i może wpłynąć na jego całkowitą destrukcję.

Krzyż wieńczący cokół pokryty wieloma warstwami malarskimi, z widocznymi ubytkami w partiach opracowania rzeźbiarskiego. Detal rzeźbiarski widoczny jedynie w zarysie, co ma negatywny wpływ na wartość artystyczną i estetyczną całości.

Podstawa / plinta/ ze spękaniem w wielu miejscach, nie spełnia swojej roli technicznej stabilizatora konstrukcji.

Obiekt wymaga bardzo pilnych, ratowniczych prac konserwatorskich.

4. CEL ORAZ ZAŁOŻENIA KONSERWACJI I RESTAURACJI

Celem prac jest kompleksowa konserwacja krzyża przydrożnego, ze szczególnym uwzględnieniem jego stabilizacji oraz izolacji od podłoża. Ważnym elementem prac konserwatorskich powinno być usunięcie wtórnych warstw malarskich, które obecnie

powodują brak czytelności detalu rzeźbiarskiego jak również utrudniają diagnozę stanu zachowania kamienia oraz opracowania rzeźbiarskiego. Dodatkowo, warstwy malarskie utrudniają migrację wody, co powoduje postępującą degradację całości założenia.

Prace konserwatorskie pozwolą na przywrócenie pierwotnego stanu technicznego, i estetycznego jak również poprzez wykonanie fundamentu oraz izolacji, zabezpieczą obiekt przed procesami destrukcyjnymi,

5. PROGRAM PRAC

1. Wstępne oczyszczenie

Prace konserwatorskie należy rozpocząć od usunięcia luźnych zanieczyszczeń oraz diagnozy stanu zachowania poszczególnych elementów. Szczególną uwagę należy zwrócić na spękania oraz odspojenia, które należy zabezpieczyć.

2. Demontaż elementów krzyża

Ze względu na bardzo zły stan zachowania, proponuje się demontaż poszczególnych, najbardziej zdegradowanych elementów i przewiezienie do pracowni konserwatorskiej.

Elementy o dużym ciężarze oraz w dobrym stanie technicznym pozostawić in situ.

3. Oczyszczenie z nawarstwień biologicznych

Oczyszczenie z nawarstwień biologicznych należy przeprowadzić metodą chemiczną z zastosowaniem np. preparatu BFA firmy Remmers. Silnie przylegające owocniki należy delikatnie usunąć mechanicznie, następnie nałożyć wielokrotnie preparat BFA.

4. Oczyszczenie z warstw malarskich

Zdemontowane elementy, tak pozostawione w pierwotnym miejscu jak i przewiezione do pracowni konserwatorskiej oczyścić delikatnie z warstw malarskich. Należy zwrócić szczególną uwagę na stan zachowania kamienia. Poszczególne warstwy usuwać bardzo delikatnie, aby nie naruszyć materiału pierwotnego.

5. Wzmocnienie strukturalne kamienia

W przypadku spudrowanej oraz osypującej się struktury kamienia, całość wzmocnić preparatem np. firmy Remmers / np. KSE 100, KSE 300/

6. Zespoleńie spękań i odspojień

W trakcie prac konserwatorskich należy zwrócić szczególną uwagę na zachowanie i zspoleńie wszystkich, zachowanych elementów konstrukcji. Po ich oczyszczeniu należy zespolić spękania i odspojenia z zastosowaniem np. zaprawy renowacyjnej.

7. Uzupełnienie ubytków

Ze względu na duży zakres zniszczeń, uzupełnienie większych ubytków należy przeprowadzić metodą flekowania z zastosowaniem materiału o parametrach zbliżonych do pierwotnego. Niewielkie ubytki uzupełnić za pomocą kitów o kolorystyce zbliżonej do koloru kamienia.

Ze względu na charakter obiektu – krzyż przydrożny, który jest ważnym elementem lokalnego pejzażu, proponuje się pełne odtworzenie wszystkich nie zachowanych elementów , w tym pierwotnej warstwy rzeźbiarskiej, co pozwoli na przywrócenie obiektowi pierwotnych walorów estetycznych.

8. Wykonanie fundamentu oraz izolacji poziomej

Wykonanie w miejscu usytuowania nagrobka zbrojonego fundamentu oraz izolacji poziomej co ustabilizuje konstrukcję krzyża jak również zabezpieczy przed podciąganiem kapilarnym oraz zasoleniem.

9. Montaż

Na przygotowanym fundamencie zabezpieczonym izolacją poziomą, zamontować wszystkie elementy krzyża, szczeliny pomiędzy elementami wypełnić zaprawą z gotowych preparatów np. firmy Remmers lub z zastosowaniem zaprawy na bazie białego cementu portlandzkiego oraz kruszywa kamiennego o kolorystyce zbliżonej do kamienia.

10. Hydrofobizacja powierzchni

Ze względu na ekspozycję zewnętrzną obiektu oraz narażenie na opady atmosferyczne proponuje się zabezpieczenia powierzchni np. preparatem Funcosil WS, firmy Remmers.

ARTEMIS
Konservacja Dzieł Sztuki
mgr Barbara Wach
Opaka 111A, 37-000 Lubaczów
NIP 7931270774, REGON 387839820
tel. 607803930

Młodów, krzyż przydrożny przy ul. św. Floriana, stan przed rozpoczęciem prac konserwatorskich, 2022 r., fot. B. Woch

Młodów, krzyż przydrożny przy ul. św. Floriana, stan przed rozpoczęciem prac konserwatorskich, 2022 r., fot. B. Woch

Młodów, krzyż przydrożny przy ul. św. Floriana, stan przed rozpoczęciem prac konserwatorskich, 2022 r., fot. B. Woch

Młodów, krzyż przydrożny przy ul. św. Floriana, stan przed rozpoczęciem prac konserwatorskich, 2022 r., fot. B. Woch

Młodów, krzyż przydrożny przy ul. św. Floriana, stan przed rozpoczęciem prac konserwatorskich, 2022 r., fot. B. Woch

Młodów, krzyż przydrożny przy ul. św. Floriana, detal, stan przed rozpoczęciem prac konserwatorskich, 2022 r., fot. B. Woch

Młodów, krzyż przydrożny przy ul. św. Floriana, detal, stan przed rozpoczęciem prac konserwatorskich, 2022 r., fot. B. Woch

Młodów, krzyż przydrożny ul. św. Floriana, detal, stan przed rozpoczęciem prac konserwatorskich, 2022 r., fot. B. Woch